

**MOKSLINIS METODINIS CENTRAS
„SCIENTIA EDUCOLOGICA“**

**GAMTAMOKSLINIS UGDYMAS BENDROJO
LAVINIMO MOKYKLOJE-2014**

*XX nacionalinės mokslinės praktinės konferencijos straipsnių rinkinys,
Panevėžys, 2014 m. balandžio mėn. 25–26 d.*

**NATURAL SCIENCE EDUCATION
IN A COMPREHENSIVE SCHOOL-2014**

*Proceedings of the Twentieth National Scientific-Practical Conference,
Panevėžys, 25–26 April, 2014*

Konferencijos rengėjas / Conference Organizer

Visuomeninė organizacija mokslinis metodinis centras „Scientia Educologica“
/ Scientific Methodical Center „Scientia Educologica“

Organizacinis komitetas / Organizing Committee

Pirmininkas

Prof. dr. Vincentas Lamanauskas, MMC „Scientia Educologica“

Nariai

Dr. Renata Bilbokaitė, *Šiaulių universiteto Gamtamokslinio ugdymo tyrimų centras*
Regina Kliminskienė, *Panevėžio gamtos mokykla*

Dr. Laima Railienė, *MMC „Scientia Educologica“*

Doc. dr. Violeta Šlekienė, *Šiaulių universiteto Gamtamokslinio ugdymo tyrimų centras*

Doc. dr. Loreta Ragulienė, *Šiaulių universiteto Gamtamokslinio ugdymo tyrimų centras*

Augustas Uktveris, *VšĮ Ekologinio švietimo centras, savaitraštis „Žalioji pasaulis“*

Redakcinė kolegija / Editorial Board

Prof. dr. Andris Broks, *Latvijos universitetas, Latvija*

Prof. dr. Janis Gedrovcis, *Rygos mokytojų rengimo ir švietimo vadybos akademija, Latvija*

Prof. dr. Vincentas Lamanauskas, *Šiaulių universitetas, Lietuva*

Dr. Naglis Švickus, *Mokslinis metodinis centras „Scientia Educologica“, Lietuva*

Dr. Laima Railienė, *Šiaulių universitetas, Lietuva*

Doc. dr. Loreta Ragulienė, *Šiaulių universiteto Gamtamokslinio ugdymo tyrimų centras, Lietuva*

Doc. dr. Violeta Šlekienė, *Šiaulių universiteto Gamtamokslinio ugdymo tyrimų centras, Lietuva*

Dr. Elena Vasilevskaja, *Baltarusijos valstybinis universitetas, Baltarusija*

Konferencijos partneriai / Conference Partners

Viešoji įstaiga „Ekologinio švietimo centras“ ir savaitraštis „Žalioji pasaulis“
Panevėžio gamtos mokykla

Konferencijos rėmėjai / Conference Sponsors

Scientia Socialis

ISSN 2335-8408

© Mokslinis metodinis centras „Scientia Educologica“, 2014

The authors of the reports are responsible for the scientific content and novelty of the conference materials

EKOLOGINIS UGDYMAS IKIMOKYKLINIAME IR PRIEŠMOKYKLINIAME AMŽIUJE MENINE-PAŽINTINE VEIKLA

Rūta Jacevičienė, Nijolė Zlatkauskienė, Irena Trusevič

Vilniaus lopšelis-darželis „Bitutė“, Vilnius

El. paštas ruta.jaceviciene@gmail.com; nijole.zlatkauskiene@gmail.com;
simirenas@gmail.com

Įvadas

Jau nuo seno yra žinoma, kad žmogaus santykis su gamta labai glaudus, todėl žmogus neišskiria savęs iš gamtinės aplinkos, jaučia ryšį su gamtos objektais, naudojami visais jos suteikiamais privalumais ir atradimais. Psichologai J. Brumeris ir Ž. Piaget akcentavo vaiko „atradimus“ (Žukauskienė, 2001). J. Brumeris, tyrinėjęs pažinimo funkcijų raidą, pažymi, kad pažinimo plėtrai yra būtina sisteminga sąveika tarp auklėtojo ir jo ugdytinio. Psichologas nustatė tris vystymosi stadijas. Pirmoji – veiksmų. Šioje stadijoje vaikas pažįsta aplinką veikdamas. Antroji – vaizdų stadija. Šioje pakopoje informacija kaupiama vaizdais. Trečioji pakopa – simbolių stadija. Čia padeda veikti kalba, matematika ir logika (Žukauskienė, 2001). Kasdienėje veikloje ugdytiniai mato daug įvairių nežinomų reiškinių, kurie priverčia ieškoti, atrasti, išsiaiškinti. Taip atsiranda maži projektiniai pažintiniai renginiai, kurie atkreipia visų mūsų dėmesį į išsikeltas problemas (Katkutė, 2008). Pažintiniai-meniniai renginiai labai patinka vaikams, kadangi per vaizdą, judesį ir inscenizaciją mes pateikiame daug informacijos.

Ugdymas yra socialinis reiškinys, kurį lemia visa aplinka – gamtinė, techninė, kultūrinė ir kt. Jis suprantamas kaip asmenybę kuriantis žmonių bendravimas, sąveikaujant su aplinka ir žmonijos kultūros vertybėmis. Ugdymo rezultatai priklauso nuo ugdytojų veiklos, ugdytinių pastangų ir aplinkos įtakos. Veikloje puoselėjami įvairūs vaiko gebėjimai, įgūdžiai – socialiniai, intelektualiniai, sveikatingumo ir kt. (Leilionienė, 2008).

Vaikas – individualybė, o vienas svarbiausių pedagogų tikslų – parengti vaiką kūrybingam darbui. Būtina formuoti vaiko vertybinį santykį su aplinka, siekti, kad naujai įgytas patyrimas sietųsi su jau turimu ir papildytų jį. Taip pat svarbu tinkamas pedagogo bendravimas, padedantis netiesiogiai įtraukti vaiką į veiklą (Leilionienė, 2008).

Priešmokyklinio amžiaus vaikai išbando įvairius pažinimo būdus: visais pojūčiais tyrinėja, ilgesnį laiką stebi juos dominančius reiškinius, todėl juos žavi atskiri

faktai, įdomūs reiškiniai, tyrinėjimai, technologinės naujovės. Ugdant vaikus pirmenybė teikiama vertybinėms nuostatomis ir gebėjimams, praktiniams įgūdžiams, o ne siauro pobūdžio žinioms. Siekiama patenkinti individualius kiekvieno vaiko pažinimo interesus, atsižvelgti į vaikų pasaulio pažinimo ypatumus. Projektinė veikla padeda vaikams išreikšti save, sudaromos sąlygos išbandyti savo jėgas ir tobulinti gebėjimus (Kildonavičienė, Nemaniūnienė, 2013).

Dirbdamos su priešmokyklinio amžiaus vaikais stengiamės juos sudominti naujomis temomis, įvairesne veikla. Visas pasaulio pažinimas pradedamas nuo artimiausios vaiko aplinkos, santykio su gyvąja ir negyvąja gamta pajautimo. Vaikai naują patyrimą sieja su turimomis žiniomis apie pasaulį. Tai suvokdamos, mes stengiamės padėti įvairiapusiškiau pažvelgti į aplinką, organizuoti veiklą taip, kad ugdytiniai kuo daugiau sužinotų, patirtų, išsiaiškintų, kad pasaulis ne pavienių faktų rinkinys, o sąryšinga visuma. Mūsų, pedagogų, vaidmuo – padėti vaikams stebėti įprastus dalykus. Visa tai stengiamės perteikti vaidyba, inscenizacija, judesiu. Per vaidybinę-pažintinę veiklą paprasčiau ir vaikams įdomiau pristatyti įvairias temas, vaizdiniai išlieka ilgiau. Savo įstaigoje įgyvendiname ilgalaikį gamtosauginį projektą, kurio tikslas – plėtoti vaiko patirtį, žadinti poreikį pažinti pasaulį. Projektinės veiklos metodas sudaro sąlygas atskleisti vaikų gebėjimus, įgyvendinti idėjas ir įgyti naujos patirties. Vaikai įgyja žinių ir patirties apie aplinką organizuodami kūrybinę veiklą, per pramoginius renginius, kuriuose atsispindi visos ugdytinės kompetencijos. Jau tapo tradicija kasmet rengti gamtosauginio ugdymo renginius.

Tikslas – ugdyti aplinkosauginės kultūros pradmenis, formuojant teisingą požiūrį į save, aplinką, gamtą.

Problematiškas. Pažintinė veikla ir jos procesai nukreipti į ekologinį ir aplinkosauginį ugdymą. Šiuo metu ypač suaktyvėjo visuomenės dėmesys gamtosaugai, jos problemoms. Todėl savo įstaigoje vykdomė šiuos projektus, tik pasirenkame tikslingą kryptį, kad vaikams būtų aiškiau, kur link einame. Dauguma į ekologiją orientuotų projektų kartoja. Dažna problema ekologinio ugdymo srityje yra ta, kad aktualizuojant ekologinę problemą, pamirštama meninė ir funkcinė projekto prasmė, o kartais pati meninė veikla gali pažeisti ekologinius principus (Musneckienė, 2013). Per pažintinę-meninę veiklą mes galime įtaigiau ir įvairiau perteikti ekologines žinias, ugdyti vaikų ekologinę kultūrą.

Priežastys, nulemiančios projekto problematiškumą:

1. Gamtoje vaikai susiduria su tais, kurie ją teršia, žaloja.
2. Vaikams trūksta žinių apie gamtos saugojimą ir išsaugojimą, būdingų po-kyčių gamtoje vienu ar kitu metų laiku pastebėjimo.

3. Silpnėja ryšys su tradicine kultūra ir jos vertybėmis, kurios grindžiamos etnoekologinėmis nuostatomis: pagarba, globa, išsaugojimu.

5. Neturėdami patirties, vaikai nejaučia abipusio gamtos bei žmogaus ryšio ir jo pasekmių.

Gamtosauginio projekto veikla ir renginiai

Veiklos organizavimas. Ekologinis ugdymas – procesas, nenutrūkstantis visą gyvenimą, apimantis visas ugdymo sritis. Mūsų darželio ekologinių idėjų raiška – rengti grupinę veiklą, akcijas, įtraukti aplinkinius į procesą, savitai ir įdomiai pristatyti aplinkosauginės tematikos veiklą, renginius. Kasmet pasirenkame, *kaip* į ekologines, aplinkosaugines problemas pažiūrėsime šį kartą. Vykdomė įvairius stebėjimus gamtoje, tyrinėjame artimiausią aplinką, atliekame bandymus grupėje ir natūralioje aplinkoje. Visada atrandame naujų būdų ir formų, *kaip* kasdienius ir paprastus dalykus „įkelti“ į mūsų kasdienybę. Žinoma, visos mūsų inovacijos randa vietą grupėje, todėl nejučiomis iškyla klausimas, o *kur* mes tai pristatysime, *kam* parodysimė, *su kuo* pasidalinsime turima ir įgyta patirtimi.

Per pažintinę-meninę veiklą vaikams pristatome aktualias aplinkosaugines ir ekologines problemas. Per renginius, pramogas atsiskleidžia patys įvairiausi vaikų gebėjimai, pastebimos emocijos, nuotaikos, žinios. Mūsų įstaigoje organizuoti aplinkosauginiai renginiai atkreipė bendruomenės dėmesį. Aplinkosauginiai renginiai ir pramogos apima visas ugdymo sritis ir ugdytinas kompetencijas. Todėl tokiuose renginiuose atsiskleidžia visos ugdytinios kompetencijos sritys. Vaikams buvo vestu du renginiai, kurie paskatino juos atidžiau pažvelgti į aplinką:

2. Teatralizuota meninė-muzikinė veikla „Gamta – vaiko pažinimą skatinanti aplinka“.

3. Meninė-pažintinė viktorina „Gyvosios ir negyvosios gamtos apsuptyje“.

1. Teatralizuota, meninė-muzikinė veikla (renginys) „Gamta – vaiko pažinimą skatinanti aplinka“. Tai improvizuota veikla, kaip meškutė budinasi po žiemos miego ir susitiko miške kurmiuką, kuris irgi tik tik išlindo pavasario pasveikinti ir visai nepažįsta miško. Meškutė pasisiūlė padėti susipažinti su mišku ir jo gyventojais. Vaikai susidomėję stebėjo renginį ir jame dalyvavo. Padėjo šiems žaviems personažams keliauti miško takeliu, parodė jiems, kaip reikia saugoti gamtą, kas joje prabunda, kaip miške pasitinkamas pavasaris (1 pav.).

1 pav. Teatralizuota veikla „Gamta – vaiko pažinimą skatinanti aplinka“

Pasitikę miško gyventojus vaikai pasikvietė juos į svečius, parodė, kaip globojami paukšteliai, kur jų namai, kaip jiems padedama (2 pav.).

2 pav. Kur apsigyvena sugrįžę paukšteliai?

Kad įtvirtintume tai, ką išgirdome ir sužinojome apie paukščių sugrįžimą, vaikai kurmiukui ir meškutei padeda išspręsti kryžiažodį (3 pav.).

3 pav. Kryžiažodis „Surask paukšteliiui namą“

Kryžiažodis subūrė vaikus, jie su dideliu užsidegimu pasakojo ir rodė miško gyventojams, kur paukšteliai pasitinka savo parskridusius draugus, kokių spalvų nameliuose jie gyvena. Vaikai jautėsi padėties šeimininkais, nes mokė aplinkinius, aiškino, rodė. Būtent taip per žaidimą jie įtvirtino savo žinias, pasitkslino, kokie paukščiai sugrįžta po žiemos, išvardino juos ir nupiešė namelius. Pabaigoje vaikai pakvietė visus prie didelio ekrano, kad iš arčiau pamatytų kokie miško gyventojai prabunda po žiemos, kokios jiems reikia pagalbos, kuo mes, žmonės, galime jiems padėti (4 pav.).

4 pav. Saugokime ir mylėkime gamtą

Pažintinė-meninė veikla leidžia vaikams geriau ir iš arčiau pamatyti, kokioje gamtoje mes gyvename, kuo rūpinamės, kam mūsų pagalbos labiausiai reikia. Vaikams toks būdas yra aiškesnis ir priimtinesnis. Tokia teatrinė-pažintinė veikla skatina vaikus veikti, ieškoti, atrasti ir sužinoti. Visas renginio turinys atitiko vaikų poreikius, patenkino norą veikti neįprastai, įdomiai, skatinant kūrybinį teatralizuotą žaidimą. Per tokią pažintinę-meninę veiklą visos vaiko veiklos sritys susiejamos į visumą, skatinamos naujos pažinimo formos ir metodai.

2. Meninė-pažintinė viktorina „Gyvosios ir negyvosios gamtos apsuptyje“

Viktorina vyko tarp dviejų komandų. Vaikai patys darė dekoracijas, ruošė užduotis kitai komandai. Ieškojo mįslių atsakymų knygose, kortelėse, loto žaidimuose. Kūrė neužbaigtas istorijas, pasakas, kurias atskleidė pažintinius ir kūrybiškumo gebėjimus. Kiekviena užduotis buvo gerai apgalvota ir savitai, įdomiai pristatyta per multimediją:

4. „Mįslės apie gyvąją ir negyvąją gamtą“. Mįslių atsakymai pristatyti per multimediją.

5. „Sugalvok kuo daugiau žodžių apie gyvąją ir negyvąją gamtą“. Žodžių mūšis patiko vaikams.

6. „Vaidinimas per judesį, gestus, mimiką“. Pvz.: „Atspėk, kas aš esu?“ –

„Esu gėlytė, saulytė, debesėlis, vėjas.“ Visa tai perteikiama be žodžių.

7. „Sudėk dėlionę“. Rankų darbo dėlionės, vaikai patys nupiešė, patys sukarpė ir davė kitai komandai sudėti.

8. „Pasakų kūrimas“. Neužbaigti sakiniai virsta pasakomis, istorijomis. Pvz.: „...pievoje gyveno mažas mažas vabaliukas ir...“; „vieną gražią pavasario dieną kažkur dingo saulutė, nes...“ Istorijos įdomios ir labai kūrybiškos. Tai virto pasakojimais, trumpomis pasakomis be pabaigos, nes „saulutė vis grįždavo ir grįždavo pas „debesėlius“. Šioje užduotyje vaikai dar kartą įtvirtino pažintinius savo gebėjimus – pasikartotoji, kas yra gyvoji ir negyvoji gamta, nes abi neužbaigtos istorijos buvo specialiai atiduotos viena – negyvajai, kita – gyvajai gamtai.

Apibendrinimas

Šiuo metu ypač suaktyvėjo visuomenės dėmesys gamtosaugai ir jos problemoms. Todėl savo įstaigoje vykdomė būdingus projektus, tik pasirenkame tikslingą kryptį, kad vaikams būtų aiškiau, kur link einame. Atviroje veikloje, renginiuose vyksta meninis-pažintinis procesas, ji nukreipta į ekologinį ir aplinkosauginį ugdymą. Būtent per tokius renginius mes pasiekiamo pažintinių ir ugdomųjų tikslų. Per aplinkosauginius renginius ugdytiniai įgijo naujų žinių, išsiaiškino nesuprantamas sąvokas, išmoko naujų dainų, žaidimų. Įdomi veikla pati savaime stimuliuoja. Parinkdamos renginio formą atsižvelgėme į turinį, amžiaus ypatumus, galimybes ir aplinkos sąlygas. Pasirinkta ekologinė kryptis buvo tikslinga, tai atskleidė vaikų susidomėjimas, jų dalyvavimas.

Literatūra

Katkutė D. (2008). Ekologinis ugdymas ikimokykliniame amžiuje per projekcinę veiklą. *Ikimokyklinio, priešmokyklinio ugdymo patirtis ir kaitos tendencijos* (respublikinės konferencijos straipsnių ir pranešimų rinkinys). Klaipėda, p. 88–96.

Kildonavičienė R., Nemaniūnienė R. (2013). Aplinkosauginių pradmenų ugdymas darželyje vykdam projektinę veiklą. *Vaikystė ir ugdymas* (mokslinės-praktinės konferencijos straipsnių ir pranešimų rinkinys). Lucilijus, Šiauliai, p. 38–45.

Leilionienė A. (2008). Aplinka – vaikų kalbos plėtojimo, pažinimo, sveikatos ir emocijų šaltinis. *Ikimokyklinio, priešmokyklinio ugdymo patirtis ir kaitos tendencijos* (respublikinės konferencijos straipsnių ir pranešimų rinkinys). Klaipėda, p. 93–97.

Musneckienė E. (2013). Ekologinio ugdymo galimybės meniniame ugdyme ir vaizduojamoje vaikų raiškoje. *Vaikystė ir ugdymas* (mokslinės-praktinės konferencijos straipsnių rinkinys). Lucilijus, Šiauliai, p. 46–55.

Žukauskienė R. (2001). *Raidos psichologija*. Vilnius

Summary

PRE-SCHOOLERS' ECO-EDUCATION THROUGH COGNITIVE-ARTISTIC ACTIVITIES

Rūta Jacevičienė, Nijolė Zlatkauskienė, Irena Trusevič

Vilnius Kindergarten „Bitutė“, Lithuania

Working with pre-school age children we are trying to get them interested in the new topics, engage them in the wider range of activities. All knowledge about the world begins with the child's closest environment and his sensation of the relationship between him and his living and non-living nature. Children associate their new experience with the existing cognition and knowledge about the world.

We understand this, so we strive to help children through a comprehensive approach to the surrounding environment, to organize activities so that pupils can learn, experience and discover that the world is not a set of isolated facts but a coherent whole. Our (teachers) role is to help children to observe an ordinary things and events. We are trying to convey all of this through drama, staging and motion. During the Feature-cognitive activities it's easier and more interesting to present a variety of topics for children; this also helps children to remain more images. We have implemented a long-term environmental project in our institution, which aims to develop the child's experience, to awake the child's need to know the world around them. The method of project activities allows to reveal the child's ability to implement the ideas and gain new experiences. Children acquire the knowledge and experience of the environment by organizing creative activities during the shows, all of which reflects the learners' competencies. It has become a tradition to organize events designated to environmental children's education.

Key words: Eco-Education, ecology, pre-school age, education,creativity.